

RESTAURAREA UNUI PERGAMENT APLICÂND PRINCIPIUL MINIMEI INTERVENȚII

THE RESTORATION OF A PARCHMENT BASED ON THE PRINCIPLE OF MINIMUM INTERVENTION

Cristina Petcu*

Abstract

The parchment was restored having in mind the basic principle of restoration, that of minimum intervention. In the first phase of the restauration process, the parchment was rehydrated, an intervention that was in agreement with the solutions proposed by the restauration commission gathered to evaluate this case. The rehydration took several weeks and was closely monitored during the whole period. Afterwards, the parchment was restored through specific restoration methods.

Keywords: documents, parchment, restauration, minimum intervention, hydration.

Pergamentul este după papirus, cel de-al doilea suport grafic important de origine biotică. Romanii l-au numit *membrana* sau *charta pergamena*.

Pergamentul este o piele animală netăbăcită. Pielea animală era folosită din timpuri străvechi pentru utilizări multiple, inclusiv pentru scriere. Pentru prepararea pergamentului se urma un ciclu de operații prin care pieile erau prelevate cu grijă de pe animale alese special după aceea fiind sacrificate. Pieile erau degresate, depilate și curățate cu ajutorul unor scule speciale. Din pielea brută se înlătura pielea brută, părul, epiderma și hipoderma, rămânând practic numai derma, și anume stratul mijlociu al pielii, care are o densitate mare de fibre de collagen, fibre elastice și o substanță de umplere. Calitatea pergamentului era apreciată după aspectul suprafeței și după mărimea colii. Pergamentul are o suprafață numită *grain* (fața pe care s-a aflat blana), și o față cărnosă, numită *flesh*. Ambele fețe trebuiau să fie netede. Foarte apreciate erau pergamentele subțiri, această cerință ducând la sacrificarea animalelor mici sau a puilor acestora, sau, uneori, ducând la sacrificarea femelelor gestante în ultimul stadiu pentru a se folosi pielea puiului nenăscut. În Evul Mediu prepararea pieilor pentru pergament era executată de către un meșter (Pergolamus).

---

* Expert restaurator carte veche în cadrul Muzeului Național de Istorie a României.

Pergamentul continuă să fie și în prezent produs, acesta fiind folosit la scrierea unor documente. În patrimoniul cultural al României se află numeroase cărți manuscrise și documente realizate pe pergament, majoritatea făcând parte din categoria cărților de cult și a actelor de cancelarie ale voievozilor. Din ultima categorie face parte și pergamentul propus care a intrat în laboratorul de restaurare împreună cu alte două documente și anume: un document Mihail Apafi, Principe al Transilvaniei din anul 1663 de exemplu și alt document emis de Radu Mihnea în anul 1618. Cele trei pergamente au intrat în laboratorul de restaurare. Timp de mulți ani nu s-au restaurat pergamente. Ele au fost supuse la investigații amănunțite, efectuate de către Centrul de Cercetări și investigații Fizico-Chimice și Biologice. S-a format o comisie de restaurare, din aceasta făcând parte specialiștii din centrul de investigații și experți restauratori de carte veche din alte muzee. Această comisie împreună cu expertul restaurator al muzeului au hotărât ca pergamentul să intre în restaurare.

Documentul care face tema articolului a fost emis de cancelaria lui Ștefan Lupu Voievod, în anul 1660, 11 mai. Pergamentul a fost scris cu cerneală ferogalică și unele cuvinte de o anumită importanță fiind evidențiate în text cu litere din aur coloidal, despărțite prin stelute de aur. Semnătura este tot cu aur, dar ascunsă sub plicatură.

În partea dreaptă, sus, se află o miniatură, frumos ornamentată, cu culori vii și aur coloidal. În partea de jos, documentul are o plicatură prinsă cu un șnur multicolor împletit, acest șnur fiind prins în formă de cruce de pergament.

Documentul are o formă regulată, scris pe suport din pergament, preparat pentru scris pe o singură față, cu aspect mat și culoare albă. Pe verso, pergamentul are aspect granular și ceros.

Pergamentul prezintă degradări mecanice, mici lacune la una dintre îndoituri precum și un defect de fabricație la plicatură (o gaură). Documentul este scris cu cerneală neagră, aceasta fiind identificată ca fiind cerneală ferogalică. Monograma și anumite cuvinte din text sunt realizate cu cerneală aurie (aur coloidal). Cerneala roșie de la monogramă a fost identificată în urma analizelor efectuate prin XRF, ca fiind cinabru.

Pergamentul este într-o stare bună de conservare, nu prezintă degradări mecanice semnificative sau lacune. Totuși, documentul păstrează urme ale plierii. Acest mod de păstrare a contribuit totuși la protejarea feței pergamentului.

Pergamentul a fost supus atenției unei comisii de restaurare pentru a se discuta propunerile de restaurare propuse de către restaurator făcute atât în urma analizei vizuale atente cât și în urma investigațiilor fizico-chimice efectuate de către laboratorul de Investigații al Muzeului Național de Istorie a României.

În urma analizei chimice a pergamentului, s-a constatat că pergamentul este din piele de vițel, fiind pliat în 6 părți pe linie transversală și longitudinal în 3 părți. Pe verso-ul pergamentului există câteva însemnări făcute cu cerneală

ferogalică și mai prezintă, pe prima parte a îndoiturilor și anume aceea care a fost deasupra, urme de la o ceașcă de cafea, care a pătat pe contur. Fața pergamentului prezintă îndoituri, fisuri, rupturi de pliere, depozite de praf, murdărie, fața pergamentului este mai alb decât verso. În partea de sus – dreapta există o miniatură frumos ornamentată în culori frumos combinate între ele, adăugându-se auriu pentru a da o anume noblete. Am propus comisiei de restaurare restaurarea lui aplicând unul din principiile restaurării și anume **Minima intervenție**, în cazul de față fiind vorba de un pergament am stabilit că în prima fază trebuie rehidratat pentru a putea fi întins pe cât posibil, fără a-l forța.

DIAGNOSTIC: Acest document prezintă degradări fizico-chimice, mecanice, ele fiind rezultatul unor cauze externe și cauze interne. Cauze externe: influența nocivă a factorilor de mediu, intervenții și manipulări neglijente, păstrarea documentului pentru mult timp împăturit. Cauze interne: calitatea suportului, în cazul de față, tratarea și conservarea pergamentului și calitatea culorilor, adică tehnica de pe suport.

În urma discuțiilor cu comisia de restaurare s-au hotărât următoarele operațiuni de restaurare:

1. Rehidratarea: a constat în hidratarea pergamentului, cu ajutorul unui vas cu apă, așezat sub pergament. Pergamentul a fost așezat într-un loc închis, acesta construindu-se dintr-o folie de plastic mai gros, pentru a crea un mediu umed, necesar pentru a permite pergamentului să își ia apă cât are nevoie într-un mediu controlat. Am ținut timp de o lună, 10 minute pe zi, crescând treptat timpul de ținere la rehidratare.

2. Curățirea uscată: a constat dintr-o desprăfuire cu ajutorul unei pensule moi, printre rânduri cu o gumă cu un anumit nivel de abraziune, acest tratament aplicându-se pe fața documentului, pe verso putând să curățăm mai amănunțit, neavând multă tehnică, doar 2 însemnări.

3. Presare intermediară: am aplicat în decursul a câtorva luni de zile în fiecare zi pe câte o linie de pliere, un tratament semiapos, după care se presa sub pâslă și pietre de marmură, aceasta efectuându-se numai pe verso. Acesta a fost executat din mijloc înspre margini, până la îndreptarea totală a pergamentului.

4. Consolidarea rupturilor: consolidarea rupturilor s-a efectuat cu o hârtie japoneză apropiată de grosimea și culoarea pergamentului. S-a lipit cu CMC amestecat cu pap, pentru o mai bună lipire, neavând convingerea că se produce lipirea între hârtie și pergament doar cu CMC.

5. Îndreptarea liniilor de pliere: s-a făcut cu ajutorul tratamentului semiapos, cu tamponul de vată bine stors, după care am insistat treptat treptat pe fiecare linie de pliere, cu ajutorul fălțuitorului de os. Acest procedeu a fost aplicat pentru a reda planeitatea pergamentului. După ce am reușit să redau pe cât posibil planeitatea pergamentului, am executat o presare totală a pergamentului cu ajutorul mai întâi a pâslelor, după aceea a hârtiei de filtru peste care s-a așezat un platan din

lemn peste care s-a așezat uniform pietre de marmură pe toată suprafața pergamentului.

6. Consolidarea rosăturilor: pe plicatură exista o rosătură pe care am consolidat-o cu o hârtie japoneză atât cât să ajungă la grosimea inițială a pergamentului. Am găsit pe cât a fost posibil și o hârtie japoneză la culoarea pergamentului. Am lipit-o și presat-o în așa fel încât să se observe că acolo este o intervenție, dar pe cât posibil să nu deranjeze vizual intervenția.

7. Integrarea cromatică: nu a fost nevoie să efectuez o intervenție cromatică specială, alegând de la început hârtia pentru consolidare.

Bibliografie

Probleme de patologie a cărții, culegere de material documentar, vol.13, București 1977.

F. Oprea, *Manualul de restaurare al cărții și a documentelor grafice*, București, Ed. MNLR, 2009.

F. Oprea, *Etiopatogenia operei de artă și a materialelor structurale*, București, Ed. OSIM, 2010.

Fig.1 Pergamentul după rehidratat; The parchment after rehydration

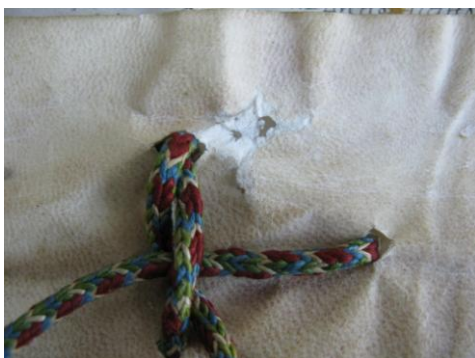

Fig.2 Lacună; Lacuna; Fig. 3 Curățirea pecetii; The cleansing of the seal

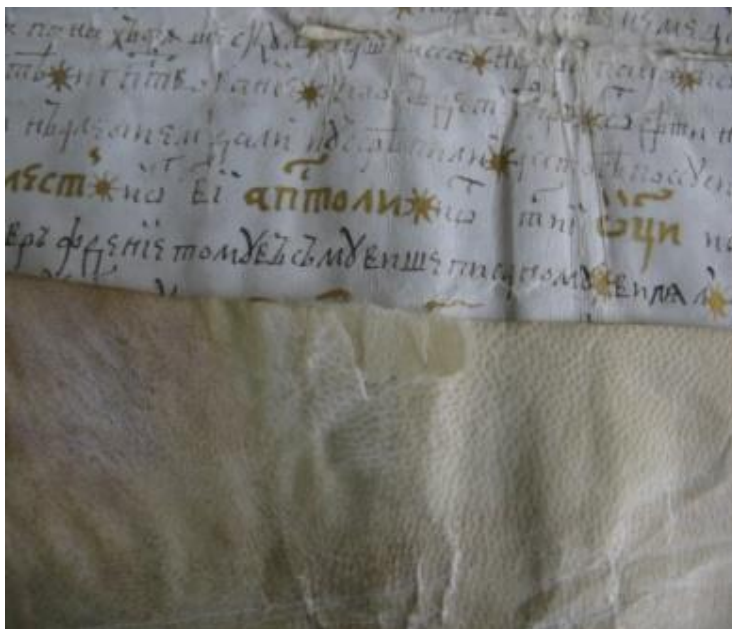

Fig.4 Completare cu hârtie japoneză; Completion with Japanese tissue

Fig.5 Documentul înainte de montare în passepartout;
The document before being framed in a passepartout